

Gazdasági cseléd-törvényjavaslat.

(Az OMGE. közgazdasági szakosztályának javaslatai.)

A földmivélsügyi miniszternek „a gazda és a gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról” szóló törvényjavaslatát a OMGE. közgazdasági szakosztálya behatóan tárgyalván, a törvényjavaslaton alábbi módosításokat hozza javaslatba.

(Megjegyzés. Azokat a szakaszokat és a szakaszoknak azokat a pontjait és bekezdéseit, melyek változatlanul maradnak, itt nem említjük fel. A módosítások dőlt betűkkel szedettek.)

A 3. §. negyedik bekezdésének módosított szövege:
A szolgálati cselédkönyv előmutatásával történt beszegődés a gazdára nézve azt a jogi védelmet állapítja meg, hogy a beszegődés a törvényes képviselő beleegyezésével történt. A kiskoru cseléd és a cseléd kiskoru családtagja a gazda házi fegyelme alatt áll. (46. §.)

Indokolás a 3. §-hoz.
Az érvényben levő cseléd-törvény szerint a cseléd házi fegyelm alatt áll; a törvényjavaslat a cselédet csak 18 éves koráig hagyja a gazda házi fegyelme alatt. Mindkét fél szempontjából helyesebbnek tartjuk, ha a házi fegyelmet a cseléd kiskorúságának határáig terjesztjük ki, mert a legtöbb fegyelmi vétséget éppen a 18-24 év közötti cselédek követik el, ez lévén a könnyelműség, a rakoncátlanság és a duhajkodás kora. Velük tehát a gazda legnehezebben boldogul, ha a fegyelmi jog kezéből teljesen kiesik; már pedig mikor a gazda kiskorúakkal szemben se tud érvényt szerezni tekintélyének és a közrend érdekének, akkor a gazdában nem a törvény tisztelőjét látja a cselédség, hanem látja benne az erélytelenséget és a tehetetlenséget, ami demoralizál. Másrésztől a kiskoru cseléd legtöbb esetben nem elég higgadt és előrelátó arra, hogy tetteinek jogi következményeit mérlegelje s így rá nézve is jobb, ha a gazda mint családtagja fegyelme alatt áll, ahelyett, hogy érzékeny pénzbüntetéssel szabadságvesztéssel sújthatná.

Az 5. §. harmadik bekezdésének módosított szövege:
Annak, aki cselédül beszegődött, a szolgálati idő alatt utlevelet kiadni nem szabad.

Indokolás az 5. §-hoz.
A javaslat szerint a szolgálati idő alatt az elbocsátó bizonyítvány kiadása előtt a cselédnek utlevelet kiadni nem szabad. De miután az elbocsátó bizonyítványt két hónappal a szolgálat megszűnté előtt ki kell adni, megeshetnék, hogy a cseléd a kapott utlevéllel vagy a még kötelező szolgálatot hagyná oda a szintén kötelező elszámolás előtt, ami már csak azért sem engedhető meg, mert a 60. §. értelmében a hatóság a büntetés végrehajtását a szerződés lejártáig elhalaszthatja, tehát ilyen elhalasztás esetén a cselédnek alkalma volna kibujnia az el nem engedett büntetés alól. Vagy pedig az történhetnék meg, hogy a cseléd a szerződés lejártáig kezébe adott utlevelet akkor használja, mikor új éves szerződésre lépett, illetve már új szerződés köti, noha ebben az esetben a szerződés lejártáig kivándorlásra nem jogosult. Javaslataunk tehát azt célozza, amit a törvényjavaslat is intendál, hogy szerződéses viszonyban levő cselédnek utlevelet ne szolgáltatassanak ki. Az a körülmény pedig, hogy a cselédnek utlevelet adtak ki, a cselédkönyvben mindenesetre kitüntető.

A 14. §. b) pontjának módosított szövege:

b) ha a cseléd vagy a vele egy háztartásban élő családtag akkor, amikor szolgálatba kellene lépnie, ragadós betegségben szenved;

Indokolás a 14. §-hoz:

A b) pont rendelkezése szerint a gazda nem tartozik a cselédet elfogadni, ha a cseléd a szolgálatbalépés idején ragadós betegségben szenved. Módosításunk szerint a gazda akkor se kötelezhető a cseléd elfogadására, ha a cseléddel egy háztartásban élő családtag szenved ragadós betegségben, mert a családtag éppen úgy elterjesztheti a ragadós betegséget, mint maga a cseléd. Közegészségügyi szempontból tehát ez a javasolt megszorító intézkedés legalább annyira indokolt, mint az eredeti, sőt talán még inkább, mert legtöbb ragadós betegség éppen a gyermekek között pusztít. Miután pedig a fertőző betegek elkülönítésére nincs mindenütt alkalmas helyiség, ellenben tíz évig még több családot is el lehet helyezni egy szobában: a törvényjavaslat — megfelelő módosítás nélkül — arra kényszerítene a gazdát, hogy a ragadós betegség veszedelmének más családokat majdnem biztosan kitegyen s ugyanezzel a törvényjavaslat nem ad a veszélyeztetett családoknak módot arra, hogy az egészséget fenyegető ilyen kényszer együttlakás ellen tiltakozhassanak. A ragadós betegségben szenvedő családtagok befogadásának kényszere tehát nagyobb embertelenségre vezetne, mint be nem fogadása, aminek különben megfelelően keresztülvitt egészségügyi ellenőrzés mellett amúgy sem szabad megtörténnie.

Megjegyezzük, hogy ugyancsak ezen §. egyik pontjában gondoskodni kellene afelől, hogy bizonyos elemi csapások esetén, melyek miatt a gazda a szegődött cseléd foglalkoztatására és tartására nyilvánvalóan képtelenné vált, a gazda ne legyen kénytelen elfogadni a cselédet, vagy e kötelezettsége legalább is bizonyos enyhébb kártérítési köteletség ellenében szűnjék meg, mint a cseléd el nem fogadásának jogosulatlan és igazolatlan esetében.

A 17. §. módosítása:
Az 58. §. helyett „57. §” vendő fel.

A második bekezdés módosított szövege következő:

Ha a gazda a cseléd elfogadását a meghatározott időpontban törvényes ok nélkül igazolatlanul megtagadja, a cseléd három nap alatt előterjeszthető panaszára a gazdát arra kell kötelezni, hogy a cselédet vagy fogadja be, vagy pedig három hónapi szolgálati időre járó bérét s minden más járandóságának s így a lakásnak és három hónapi eső értékét s a felmerült költséget és egyéb kárt is fizesse meg.

A harmadik bekezdés kihagyandó.

Indokolás a 17. §-hoz.

Enyhébbé kívánjuk tenni a büntetést arra a cselédre nézve, aki nem áll szolgálatba, miért is e §. első bekezdésében az 58. § helyett az 57. §-ra hivatkozunk. E hivatkozott §. szerint ebben az esetben a cseléd legfeljebb 100 koronáig terjedhető (és nem 30 napi elzárásra és 600 K.-ig terjedhető) pénzbüntetéssel sújthatik. Enyhíteni kívánjuk ezt a büntetést azért, mert az elővezetetés, a kártérítési kötelezettség és 100 K. pénzbüntetés tökéletesen elég arra, hogy a cselédet visszatartsa a szolgálatba lépés megtagadásától. Ennél nagyobb büntetéssel való fenyegetés legfeljebb brutálisnak lát-

szik, anélkül, hogy csakugyan végrehajtható volna az a bizonyos 600 koronás pénzbüntetés, ami egyszerűen nevetségesen aránylik a gazdasági cselédnek vagyoni képességeihez. Amde megfelelőleg enyhíteni kívánjuk annak a gazdának a büntetését is, aki törvényesen igazolható ok nélkül a cseléd elfogadását megtagadja, enyhíteni olyformán, hogy az el nem fogadott cselédnek nem egész évi, de csak negyedévi bérét és járandóságát tartozzék kifizetni. Ez az összeg a mai viszonyok között mindenesetre többet kitesz, mint száz koronát, tehát tulajdonképpen azt a maximumot, amelylyel a cseléd hasonló esetben büntethető. Viszont ez a kártérítési összeg elég magas arra, hogy a gazda tartózkodjék a szegődött cseléd jogosulatlan visszautasításától; amire különben éppen úgy nem tudunk esetet elképzelni, amint nem tartjuk feltehetőnek azt sem, hogy a cseléd a visszautasítás miatt egy egész évi keresetétől elessék olyan országban, ahol a gazda csak géperővel és idegen munkásbehozattal segíthet a munkáshiányon.

A 18. §. első bekezdésének módosított szövege a következő:

A cseléd tartozik a gazda (megbízott) utasítása szerint mindazokat a munkákat, melyekre szegődött, hiven, pontosan, szorgalmasan, legjobb tehetsége szerint végezni, a gazdaság rendjét megtartani, elemi károknál segíteni, általában a szerződésben, a törvényben s más jogszabályokban megállapított kötelességeit lelkiismeretesen teljesíteni.

A második bekezdés módosított szövege a következő:

A cseléd tartozik, ha a szükség úgy kívánja, átmenetileg a gazdaság keretében előforduló minden gazdasági munkát teljesíteni, illetve tartozik beteg vagy távollévő cseléd társát helyettesíteni.

Indokolás a 18. §-hoz.

Az első bekezdésbe beveendőnek tartjuk azt a rendelkezést, hogy a cseléd elemi károk esetén segíteni tartozik. Sulyt kell fektetnünk arra, hogy ez a különben természetes köteletség a ridegen megállapított jogi viszonyban felemlítés nélkül ne maradjon. A második bekezdésben a cselédnek nagy körülményességgel körülírt szolgálati kötelességeit egyszerűbben s rövidebben kívántuk meghatározni.

A 22. §. a következő indokollással kimarad:

Ez a szakasz, mint fölösleges, egészen kihagyandó, mert a javaslat szakaszai amúgy is felsorolják a gazda kötelességeit minden egyes előrelátható esetben, a jogi következményekkel együtt s a felsoroltakon kívül a gazdának más, külön kötelessége már nem lehet.

A 23. §. első bekezdésének módosított szövege a következő:

Köteles a gazda ügyelni arra, hogy a cselédet testi erejét meghaladó munka ne terhelje és hogy a cselédnek éjjeli nyugvásra az azon vidék általános gazdálkodási szokásához képest az évszaknak megfelelően elég ideje maradjon. Ha az éjjeli nyugvásra kivételes körülmények miatt elég időt nem lehetne adni, napközben kell a pihenésre kellő időt hagyni.

Indokolás a 23. §-hoz.

Mint rendkívül távan értelmezhető kitélt kihagyandónak véljük azt, hogy a gazda köteles ügyelni arra, hogy a cseléd egészségét veszélyeztető munkát ne végezzen. A 18. §. szerint a

eselédek csak a gazdaság keretében előforduló gazdasági munkát tartozik végezni. Ez a munkakör általában egészségesebb, mint bármely más ipar munkaköre, viszont azonban ki van téve a gazdasági eseléd az időjárás viszonyosságainak, amelyek a törvény magyarázására hivatott hatóságok által egészséget veszélyeztetőknek tekinthetők, amint hogy fagyos, esős időben is talán hiányos öltözetben az egész napi kintlétel kétségtelenül próbára teszi az egészséget, de ez elől a gazdálkodással foglalkozó ki nem térhet. Épp így veszélyes a szarvasmarhával s a lóval való bánás is azokra, kik ehhez szokva nincsenek. Ha a javaslat nem a foglalkozás természetével jár ezekre a veszedelemre gondol, akkor a kihagyandó kitételnek értelme nincs, mert hiszen a cseléd testi biztonságát és épségét megóvjaa a törvény (46. §.), a gazda hibájából megbetegedett eselédet pedig, teljes fizetésének kiadásán kívül, a gazdának kell gyógykezelletnie (28. §.).

Ha a gazda a cselédnek kellő időt nem ad a pihenésre, a cseléd felmondhat (43. §. c). Amint után az éjjeli nyugvásra kételesen adandó idő időmértékben kifejezve nincs és ez így bajosan is volna megállapítható, de ennek hiányában a szakasz rendelkezése különbözőképpen volna magyarázható: szükségesnek tartottuk bevenni, hogy a cselédnek azon vidék általános gazdálkodási szokásaihoz képest kell időt adni az éjjeli pihenésre. Ezzel azt kívánjuk kifejezni, hogy vitás esetben a hatóságok azon vidék földműves parasztjainak szokásos életmódját vegyék zsinórmértékül, mert ugy a cseléd fizikai követeléseinek, mint a gazdálkodási tevékenység szükséges mértékének megállapításánál kétségtelenül akkor járnak el leghelyesebben, ha a földművelő paraszt szükség szerint, de öntévesen gyakorolt szokását veszik alapul.

Indokolás a 25. §. első bekezdésének módosított szövege a következő:

A terménybeli járandóságokat köteles a gazda saját termésének átlagminőségéből, megrostálva kiszolgáltatni. Egyéb természetben való járandóságokat azonban jó minőségben köteles a gazda a cselédnek kiadni. (22., 57. §.)

Indokolás a 25. §-hoz:

A törvény hatóság szerint a gazda tisztaszemű, megrostált, jóminőségű termést köteles adni a cseléd járandóságában. A „tisztaszemű“ szavakat rossz vagy legalább is nem érthető meghatározásnak tartjuk, mert a „megrostált“ szó már kifejezi azt, hogy a termésnek a megfelelő tisztításon át kell mennie. Sokkal szerencsésebb volna itt a megrostálás után elérni kívánt tisztaságot úgy kifejezni, hogy „eladásra kész“. A termény minőségére nézve pedig azt véljük a legigazságosabb kikötésnek, ha a gazda saját termésének átlagminőségéből tartozik kielégíteni a cselédet, de természetesen legalább is élvezhető minőségben. Vitás esetben a visszavétel könnyű kideríteni, a gazda által azon vidéken s azon időben elért átlagos eladási árból vagy padjának tartalmából.

A 26. §. harmadik bekezdésének módosított szövege a következő:

A szegődményes föld termésének a betakarításához a gazda ingyen igát köteles adni.

Indokolás a 26. §-hoz.

Az utolsó bekezdés világosabb szövegezését azért tartjuk szükségesnek, nehogy úgy legyen magyarázható, hogy a gazda a terménynek a szekérre való fel- és a szekérről való lerakását is ingyen teljesíttetni tartozik.

A 27. §. első bekezdésének módosított szövege a következő:

A főzéshez, kenyérsütéshez, fűtéshez s általában a háztartáshoz szükséges tüzelőt a cselédnek a gazda köteles szolgáltatni; a tüzelőért a gazda a cselédétől vagy családjától külön ellenszolgáltatást nem követelhet. Ha a szerződésben a kiadandó tüzelő mennyiségére nézve megállapodás nincsen, a tüzelő mennyiségére az azon vidékbeli szokás irányadó. Ha ellenkező megállapodás nincsen, a cselédnek a megtakarított tüzelőt eladni, elajándékozni vagy

elvinni a gazda beleegyezése nélkül nem szabad. (22., 57.)

A második bekezdés módosított szövege a következő:

A cseléd gabonajárandóságának kiszolgáltatásakor a cselédnek a fuvarát a legközelebbi malomba és vissza a gazda ingyen tartozik adni. A gazda a maga malmában a cselédétől nem szedhet több vámot, mint azon a vidéken szokásos.

Indokolás a 27. §-hoz.

Az első bekezdésben az a rendelkezés foglaltatik, hogy a cselédnek kiszolgáltatandó tüzelő mennyiségére nézve az azon vidékbeli szokás irányadó, ha csak a cselédre nézve ennél kedvezőbb megállapodás nem jött létre. Módosításunk szerint csak az esetben irányadó a vidékbeli szokás, ha megállapodás egyáltalán nem történt, mert hisz az azon vidéken szükségesnek tapasztalt tüzelőnél nagyobb mennyiségre megállapodás úgy sem történik. Miután azonban a például kettesével egy szobában lakó cselédcsaládok lényegesen kevesebb tüzfűt igényelnek, mint a külön lakó családok, indokolatlan volna arra kényszeríteni a gazdát, hogy a sok helyt készpénzen beszerzendő tüzfűt nagyobb mennyiségben adja ki az együttlakó családoknak, mint amennyire azoknak tapasztalat szerint szükségük van.

A második bekezdésben a cseléd javára szolgál az a módosításunk, hogy a gazda a maga malmában a cselédétől több vámot nem szedhet, mint azon a vidéken szokásos. Kihagyandónak véljük azonban azt az intézkedést, melynél fogva a cselédnek joga van egyszerűen igénybe nem venni a gazda malmát, hanem minden indoklás nélkül azt követelheti, hogy a gazda járandóságát más malomhoz fuvarozza. Legtöbb helyt a gazda éppen azért állít fel malmot, hogy az esetleg távoleső és nehezen megközelíthető legközelebbi malomhoz való fuvarozás jelentékeny költségeit s az ezzel járó időpazarlást elkerülhesse. Igazságtalanságra vezetne, ha a cseléd a gazdasági malmot minden sérelmes ok és kifogás nélkül egyszerűen zaklató szándékból is mellőzhetné.

A 28. §. első bekezdésének módosított szövege a következő:

Ha maga az éves cseléd vagy az éves cselédnek vele élő felesége vagy tizenkét éven aluli gyermeke a szolgálatbalepés tizenötödik napja után a szolgálati idő alatt megbetegszik, az orvosi gyógykezelés és az orvosszerek költségeinek felét, legfeljebb negyvenöt napig, a gazda a sajátjából, minden bérlevonás nélkül tartozik fedezni és a szükséges fuvarát is ő tartozik adni, kivéve, ha a betegséget nyilvánvalóan a cseléd, illetve a cseléd családtagjának hibája okozta, ha a betegségnek a gazda vétkes gondatlansága vagy rosszhiszeműsége az oka, ez a kötelesség a betegség egész tartamára a gazdát terheli. A beteg cseléd helyettesítésének költségét a cseléd béréből levonni tilos, kivéve, ha a betegséget nyilvánvalóan a cseléd, illetve a cseléd családtagjának hibája okozta. (22., 57. §.)

A második bekezdés módosított szövege a következő:

Ugy a gazda, mint a cseléd terhére a cseléd s családja részére szükséges gyógyszereket olyan módon kell rendelni és olyan áron kell kiszolgáltatni, mint az országos betegápolási alap terhére. (1898. XXI. t.-cz. 14. §. 1. bekezdés, 3. pont.)

A harmadik bekezdés módosított szövege a következő:

Ha az éves cseléd vagy az éves cselédnek vele élő felesége vagy tizenkét éven aluli gyermeke meghal, az eltemetés szükséges költségeihez a gazda felnőttéknél 20 korona, gyermekekénél 10 korona összeggel járul s azon vidék szokásaihoz mérten a szükséges fuvarról is ő köteles gondoskodni. (22., 57. §.)

Indokolás a 28. §-hoz.

Módosításunk szerint a gazda a cseléd és családtagjai gyógykezelési költségét a kötelező időn belül nem egészében, hanem csak

fele részben tartozik viselni. Ezzel az intézkedéssel elkerülhető a fölösleges betegségjelentés és az, hogy a cseléd az ingyenes gyógykezelésre való jogával a gazdát zaklatás okából terhelje. Igaz ugyan, hogy az érvényben levő cseléd-törvény értelmében a gazda 30 napig a cseléd gyógykezelési költségeit egészében tartozik viselni, ezzel szemben azonban módosításunk meg sem jelent a cseléd rovására menő visszaesést, miután a gazda kötelezettsége a jövőben 45 napra és a cseléd feleségére, valamint 12 éven aluli gyermekeire is kiterjesztetik. Már pedig tekintve azt, hogy a betegség esetei a gyermekek között leggyakoribbak, a gazdát a jövőben kétségtelenül nagyobb gyógyítási költségek fogják terhelni, mint eddig terheltek. De arra is gondolnunk kell, hogy ha most az ingyen gyógykezelést elvben elfogadjuk és törvénybe iktatjuk, a cseléd-betegség-éelyző intézmények tervbe vett szervezése esetén bajos lesz a kölcsönös hozzájárulás elvéhez visszatérni, ami pedig az egyedül helyes és elképzelhető alap.

Szükségesnek tartottuk kifejezetté tenni e szakaszban azt is, hogy amennyiben a cseléd családtagja nyilvánvalóan önhibájából betegedett meg, ugyanolyan beszámítás alá essék, mint maga az önhibájából megbetegedett cseléd.

Ha a cseléd betegségének a gazda az oka, a gyógyítási költség a betegség egész tartamára terheli. Ha úgy vesszük, minden a gazdától vagy helyettesítettől eredő megbízás betegség okává válhatik s kivált meghülés következtében beállott betegségek esetén nincs könnyebb, mint megállapítani azt, hogy a betegséget a cseléd kötelességszerű eljárás közben szerezte. Nehogy tehát a gazda a foglalkozás természetével szükségszerűen egyező megbízások miatt felelősségre vonható legyen, kifejezetté kívánjuk tenni, hogy a gazda csak akkor tekinthető a betegség okozójának, ha eljárásában a vétkes gondatlanság vagy a rosszhiszeműség megállapítható.

A cseléddel felerészben való osztozás elvét általában elfogadhatatlannak tartjuk. Gazda és cseléd csak legritkább esetben fognak kölcsönös és teljes megnyugvásra megegyezni abban, hogy mi az a szükséges temetkezési költség, de etikailag is visszatetsző volna, ha a cseléd szempontjából kegyeleti kérdést vitás anyagi kérdéssé tennők. Ehelyett a gazdának a temetkezési költségekhez való hozzájárulási kötelességét meghatározott összegben fejezzük ki s a felvett 20 K., illetve 10 K. kétségtelenül több, mint amennyi a szükséges költségek fele szokott lenni.

A 29. §. második bekezdésének módosított szövege a következő:

Ezen törvény életbelépte után a cselédlakásokat úgy kell építeni, hogy minden nő vagy családos gazdasági eselédnek külön szobája s külön kamrája vagy elkerített padlakamrája legyen. A részletes szabályokat a törvényhatóságok szabályrendeletben állapítják meg.

Indokolás a 29. §-hoz.

Egyes helyeken a meglévő cselédházakat a törvényjavaslat rendelkezéséhez képest úgy alakítani igen nagy költséggel járna, hogy a földszinten minden cselédnek külön kamrája legyen; ily esetekre való tekintettel meg kell engedni, hogy a kamarahelyiséget a padlason rendezzék be.

Általánosságban megjegyezzük ennél a szakasznál, hogy a törvényjavaslat által megkövetelt cselédlakások építése számításunk szerint kerek 200.000.000 korona költséggel terheli meg a magyar mezőgazdaságot, amely nagy összeg a külön helyiségekben mutatkozó tényleges hiány pótlása céljából tíz év alatt fektetendő be új cselédházak építésébe, illetve a létezők átalakításába. Meghajolunk azelőtt az indoklás előtt, hogy ezen nagy áldozat elől a gazdaközönség ki nem térhet. Mindazonáltal jobb belátásunk nem változtat azon a tényen, hogy a törvényjavaslat különösen a közép- és a kisbirtokosokat olyan jelentékeny teher elvállalására kötelezi, amely anyagi képessé-

güket felvető vényjav szakban hogy az rendelke meglévő tési felt jussanak A 30. fejörsre, a pászt A 32. a követ A ga betudás után az 57. §.)

Indok

Módo

iskolakö

iratási é

adót azo

felelész

követelm

javaslat

fogadhat

csak az a

még ink

tudatát

És a po

és kötel

tos akk

politikai

ugy talá

ket ma

nyosak,

mentessé

a cseléd

seket eg

ellen a

gyandón

a rendel

felügyeln

kötelessé

kötelező

hető, hog

örizni, h

ben meg

sára, cse

ben vagy

már még

a javasla

ezt a kö

ellen val

A 33.

a követke

A gazd

mint ház

jezések,

kivül má

tethetnek

azt a v

érinteni s

A más

Indokol

Ebből

tézkedést

a gazda

szemében

anélkül,

gazda cse

a javasla

egy korot

ad a cse

ellen hát

hatóság e

habár nír

tóságnál

napot is

az egy

jóakaratu

amugy se

A 35.

a követke

A gaz

güket újabb erős próba alá fogja vetni. Már itt felvetjük tehát azt a gondolatot, hogy a törvényjavaslat által engedélyezett átmeneti időszakban az államnak gondoskodnia kell arról, hogy azok a gazdák, kik kellő tőkeerővel nem rendelkeznek, új cselédházak építése vagy a meglévők átalakítása céljára, kedvező törlesztési feltételek mellett, olcsó kamatu kölcsönhöz jussanak.

A 30. §. harmadik bekezdésébe a csőszerre, fejősre, kertészre, vadörre vonatkozó feltételek a pártzorra is kiterjesztendők.

A 32. §. első bekezdésének módosított szövege a következő:

A gazda tartozik viselni — a bérbe való betudás nélkül, a cseléd iskolaköteles gyermekei után az elemi iskolai beiratási és tandíjat (22., 57. §.)

Indokolás a 32. §-hoz.

Módosításunk szerint a gazda fizesse a cseléd iskolaköteles gyermekei után az elemi iskolai beiratási és tandíjat egészen; a községi és az egyházi adót azonban fizesse a cseléd maga, nem pedig felerészben a gazda, mint a törvényjavaslat megkövetelné. Az adóteher áthárításnak a törvényjavaslat által kontemplált módja példátlan is, elfogadhatatlan. Az egyenlő teherviselés elve nemcsak az anyagi igazság szempontjából jelentős, de még inkább azért, mert a polgári kötelességek tudatát felebresztli és fentartja az egyénekben. És a polgárokat az alsó vonalon is jogaikhoz és kötelességeikhez nevelni kétszeresen fontos akkor, mikor, mint most mi, a tömeget politikai jogokban akarjuk részesíteni. Am ha úgy találja az állam, hogy a gazdasági cselédek ma terhelő adókötelességeik nem méltányosak, akkor iktassa törvénybe a cselédek adómentességét; ez ellen kifogásunk nincs. De hogy a cselédekre nézve súlyosnak talált adókövetéseket egyszerűen a gazdákon hajtassa be: ez ellen a legerélyesebben tiltakozunk kell. Kihagyandónak véljük a második bekezdésnek azt a rendelkezését, mely szerint a gazda köteles felügyelni arra, hogy a szolgálatában álló tan-kötelesek rendesen járjanak iskolába, miután a kötelező felügyelet csakis úgy volna értelmezhető, hogy a gazda személyesen tartozik ellenőrizni, hogy azok a tankötelesek, akiknek különben megadja a lehetőséget az iskola látogatására, csakugyan megjelennek-e a tanhelyiségben vagy sem. Ilyen instruktori szerepre a gazda már mégsem kötelezhető és nem hagyható fenn a javaslat azon intézkedése sem, mely szerint ezt a kötelességet elmulasztó gazda a törvény ellen való kihágás címén büntethető legyen.

A 33. §. első bekezdésének módosított szövege a következő:

A gazda a cselédet, ha kötelessége ellen vét, mint háznépének tagját megdorgálhatja; kifejezések, amelyek a család és a háznép keretén kívül más személyek között sértőknek tekinthetnek, a gazda irányában nem támasztják azt a vélelmét, hogy a cselédet becsületében érinteni szándékozott volna.

A második és a harmadik bekezdés kimarad.

Indokolás a 33. §-hoz.

Ebből a §-ból a rendbirságra vonatkozó intézkedést teljesen töröltük. A rendbirságot a gazda kezében meghagyott joga ugyanis sokak szemében odíozussá teszi a törvényjavaslatot anélkül, hogy ennek a megtámadott jognak a gazda csakugyan hasznát vehetné. Mert mikor a javaslat a rendbirságot esetenként legfeljebb egy koronában állapítja meg, ugyanakkor jogot ad a cselédnek is arra, hogy a rendbirság ellen három nap alatt panaszt emelhesse a hatóság előtt. Így tehát a rosszakaratu cseléd, habár nincs is alapos kifogása, mégis a hatóságnál való jelentkezés címén egy egész napot is eltarisznyázhat és ezzel a gazdának az egy koronát jóval túlhaladó kárt okozhat; jóakaratu cseléddel szemben pedig a gazda amugy sem kívánja a rendbirságot alkalmazni.

A 35. §. első bekezdésének módosított szövege a következő:

A gazda a cselédnek adott előleg, kölcsön

erejéig, ha a tartozást a cseléd ki nem elégítette, vagy nem biztosította, a cseléd bérét és egyéb járandóságát, a lakás, tüzelő és az élelmezés kivételével visszatarthatja, a cseléd kívánására azonban köteles a hatóság a kétségre vont követelés, illetve visszatartás jogosultságának megvizsgálása végett az eljárást három nap alatt megindítani. Ha a cseléd által okozott kárt a gazda visszatartás útján biztosítja, köveletésének megállapítása végett az eljárást az illetékes hatóság előtt három nap alatt megindítani.

Indokolás a 35. §-hoz.

Okvetlenül megváltoztatandónak tartjuk e szakaszban azt az intézkedését, mely szerint ha a gazda a cselédnek adott előlegét vagy kölcsönét a csekély fizetéséből levonja ezt a körülményt a hatóságnál bejelenteni tartozik, mert különben kihágást követ el. Ez az intézkedés csakis arra vezethető, hogy a gazda a cselédet kölcsönrel vagy előleggel kíségeteni tartózkodni, mivel a kölcsönt vagy előlegét nem vonhatná le úgy, mint eddig a cseléd fizetéséből, hanem utánjárás igényelő bejelentésekkel kellene magát terhelnie, így aztán a cseléd uszarához volna kénytelen fordulni. A gazda részéről a kötelező bejelentésnek semmiféle értelme nincs, ha a cseléd a levonást nem kifogásolja, ha pedig a cseléd sérelmesnek találja a gazda eljárását, akkor tessék ő neki jelentést tenni a hatóságnál. Ellenben a gazdát terhelje a hatósági eljárás megindításának kötelezettsége, ha a cseléd által okozott kárt visszatartás útján kívánja biztosítani.

A 42. §. pontozatai közé a következő új pont veendő fel:

Ha a cseléd kötelességét ismételt figyelmeztetés dacára is nyilvánvalóan rosszul vagy hanyagul teljesíti.

A c) pont módosított szövege a következő: ha a cseléd ügytelenségből vagy könnyelműségből a gazdának súlyos kárt okoz;

Az e) pont módosított szövege a következő: ha a cselédet ezen törvénybe ütköző s a gazda sérelmére elkövetett kihágás miatt a szolgálati viszony ideje alatt egy ízben jogerősen elítélték.

Indokolás a 42. §-hoz.

Kétségtelenül indokolt e szakaszban egy olyan új pontnak a felvétele, mely a gazda javára szemben a kötelességét hanyagul és rosszul teljesítő cseléddel felmondási jogot állapít meg. Szükséges ez tekintettel a munkássztrájknak arra az elég gyakori nemére, mely az ugynevezett passzív rezisztenciában nyilvánul és a munkaadó érdekét a kifejezett bérharcznál is jobban veszélyeztetheti. Módosítandónak tartjuk a d) pontot is, mert a 45. §. c) pontja szerint rögtön elbocsáthatja ugyan a gazda a cselédet, ha ez szándékosan vagy vétkez gondatlanságból jelentékeny kárt okozott; okozhat azonban a cseléd ügytelenségből vagy könnyelműségből is olyan súlyos kárt, melynek megismétlődését a gazda csak érdekeinek súlyos veszélyeztetése árán várhatja be, hogy azután az ismételt kéréséből a felmondásra jogot merithessen. Miután a cselédnek kártérítési kötelezettsége a gyakorlatban mitsem ér, mert rajta a gazda még kisebb veszteségeit sem hajthatja be: ha már súlyosabb veszteség esetén a gazdának a kár megtérítésére irányuló igényei úgy sem kielégíthetők, legalább arra kell neki jogot adni, hogy a kártétevő cselédétől szabadulhasson. Az f) pontnál azt a módosítást ajánljuk, hogy a gazda felmondhasson a cselédnek, mihelyt ezt egy ízben a gazda sérelmére elkövetett kihágás miatt elítélték. Ugyanezt a jogot a 43. §. d) pontjában a cseléd javára is megállapítottuk. És ugyancsak itt jegyezzük meg, hogy az egymás sérelmére elkövetett kihágás miatt két ízbeni jogervényes ítéletből megállapítandónak véljük a rögtön elbocsátását, illetve a rögtön távozás jogát is. (45. §. i) és (46. §. h.) Ezzel a javaslattal úgy egyik, mint másik félnek módot akarunk nyújtani arra, hogy amennyiben egyik vagy a másik a kihágás tényéből kiérzi az őt állandóan fenyegető rosszindulatu tendenciát, vagy pedig,

amennyiben a vitás kérdés hatósági elintézése szenvedélyes ellentéteket hagyott hátra, ily esetben ne legyen többé kötelező a két félre nézve a viszony fentartása, mert ez legtöbbször ugysis csak rossz következményekkel jár.

A 43. §. b) pontjának módosított szövege a következő:

b) ha a cselédnek szüleinél való otthonléte a család fentartására elkerülhetetlenül és kellőleg beigazoltan szükségessé vált;

A c) pont módosított szövege a következő:

c) ha a gazda a nyugvóidőre vonatkozó helyi szokást (23. §.) s a munkaszüneti napokra (30. §.) vonatkozó szabályokat hatósági figyelmeztetés után se tartja meg;

A d) pont módosított szövege a következő:

d) ha a gazdát ezen törvénybe ütköző és az illető cseléd sérelmére elkövetett kihágásért a szolgálati viszony ideje alatt egy ízben jogerősen elítélték;

Indokolás a 43. §-hoz.

E szakasz b) pontjában a „kellőleg beigazoltan” szavakkal utalni kívánunk arra, hogy a cselédnek azt a körülményt, mely szerint a család fentartása végett otthonléte elkerülhetetlenül szükséges — igazolnia kell.

Miután a 23. §. javaslatunk szerint úgy intézkedik, hogy a gazda „azon vidék általános gazdálkodási szokásához képest” tartozik a cselédnek éjjeli nyugvásra elegendő időt adni, a 43. §. c) pontjának megfelelően úgy kell rendelkeznie, hogy a cselédet a felmondási jog abban az esetben illesse meg, ha a gazda a nyugvóidőre vonatkozó helyi szokást be nem tartja.

A 45. §. b) pontjának módosított szövege a következő:

b) ha a cseléd a gazdát, családtagját intézkedésre vagy felügyeletre jogosított megbízottját tetteleg bántalmazza; ellene izgat, lázít, fenyegeti, vagy ha alkalmaztatásának természetével merőben ellenkező, szándékosan sértő magatartást tanusít.

E szakaszba külön pont veendő a „állatvédelemre, melynek szövege a következő:

c) ha a gondozásra bízott lábas jószágot, figyelmeztetés dacára, rosszul ápolja vagy éppen kinozza;

az i) pontban „három ízben” helyett „két ízben” veendő.

Indokolás a 45. §-hoz.

A b) pontba beszurt módosításunk szerint a gazda felmondás nélkül elbocsáthatja a cselédet, ha ez ellene izgat, lázít vagy őt fenyegeti. Hogy a gazda ilyen esetekben elbocsátási jogot nyer, ez kimagyarázható e pontnak abból a kitételéből, hogy: ha a cseléd „alkalmaztatásának természetével merőben ellenkező, szándékosan sértő magatartást tanusít”. De mert a gazda nyilvánvaló érdekei ellen indított izgatás vagy lázítás tényéből a sértő szándék megállapítása nagyon is az egyéni felfogás kérdésévé válhatik, az „uri rend” általánosított fogalma ellen a cseléd esetleg megtorolhatóan követelheti el olyan lázítást, melynek éle és következménye tulajdonképpen a gazda ellen irányul. Ilyen esetben a gazda csakis úgy védekezhetik, ha a cselédet elbocsátja.

Az 1876: XIII. t.-cz 52. §-ának m) pontját, mint a gyakorlatban szükségesnek bizonyult intézkedést, már csak állatvédelmi szempontból is fentartandónak véljük.

A 46. §. a) pontjába a „testi épsége” helyett „a testi biztonsága és épsége” veendő.

A b) pont módosított szövege a következő: a házifegyelem alatt nem álló cselédet tetteleg bántalmazza;

A g) pont módosított szövege a következő:

a cseléd bérét vagy egyéb járandóságát a cseléd által okozott kár biztosítására visszatartja anélkül, hogy követelésének megállapítása végett az eljárást a 35. §. értelmében megindítaná;

A h) pont módosított szövege a következő: ezen törvénybe ütköző s az illető cseléd sérelmére elkövetett kihágásért a szolgálati

viszony tartama alatt egy éven belül két ízben jogerősen elítélte;

Az *i*) pontban „rossz” helyett „romlott” veendő.

Indokolás a 46. §-hoz.

A *b*) pont szerint felmondás nélkül elhagyhatja a cseléd a szolgálatot, „ha a házi fegyelem alatt álló cselédet a gazda tetteleg bántalmazza”. Amennyiben a 3. §-hoz beadott módosító javaslatunk szerint a kiskoru cseléd házi fegyelem alatt áll, nagykoru, megállapodott cselédekkel szemben pedig semmiféle tettelegességnek helye nincs, ezt a rendelkezést nem kifogásolhatjuk.

A *b*) pont további rendelkezéseit azonban kihagyandónak véljük, mert ezek a cseléd javára szolgáló rendelkezések ugyanezen *a*) pontjában amugy is majdnem szó szerint bentfoglatlanak.

A *g*) ponthoz javasolt pótlásunk a 35. §-nál javasolt módosításunknak logikus következménye.

Az *i*) pontnál a „rossz” (ételt) szó helyett a „romlott” szót vettük be. Ez a pont majdnem kizárólag a nőtlen cselédet tartó kiscgazdára vonatkozik, aki egy koszon szokott lenni cselédjével. Tekintve a kiscgazda takarékos étkezését, nagyon viszonylagos és egyenesen helyi kérdés, hogy rossznak vagy élvezhetőnek tartjuk-e az általa fogyasztott és kiadott eseséget; az azonban kétségtelen, hogy a romlott, tehát élvezésre alkalmatlan ételt a cseléd minden körülmények között jogosult visszautasítani.

A 49. §. első bekezdésében a 45. §-nak *c*) pontjára való hivatkozás is beveendő és az *i*) pontra való hivatkozás kihagyandó.

A második bekezdésben a *h*) pontra való hivatkozás kihagyandó.

Indokolás a 49. §-hoz.

Az első bekezdésben a 45. §. *c*) pontjára is hivatkozni kívánunk, azaz a gazdát kártérítés illesse meg akkor is, ha a cselédet azért bocsátotta el, mert ez vétkez gondatlanságból vagy szándékosan jelentékeny kárt okozott.

Ugy az első bekezdésből a 45. §. *i*) pontjára, mint a második bekezdésből a 46. §. *b*) és *h*) pontjára való hivatkozást kihagyandónak véljük. Mint a 42. §-hoz fűzött indokolásban rámutatunk, helyesnek tartjuk, ha úgy a gazda, mint a cseléd megszakíthatja a reá nézve kellemetlenné vált viszonyt, amint sérelmére elkövetett kihágásért a másik fél elítélte. De hogy ha az a fél, kinek sérelmére a kihágás történt, a jogorvoslattal kielégítve nincs és a viszonyt megszüntetni akarja, akkor ne élhessen a kártérítés követelésének jogával, mert különben a kihágást elkövető azonfelül, hogy a megfelelő büntetést kiállan, a kihágás tényénél fogva már a másik fél kártérítésére is kötelezettek, ez pedig nem lehet célja a törvényjavaslatnak.

A 46. §. *b*) pontjában feltett eset bekövetkezésekor a cseléd éppen úgy egy negyedévi járandóságának kifizetésével legyen kielégíthető, mint a jogosulatlanul visszautasított cseléd. (17. §.)

Ez az intézkedés a paritás elvének is megfelelő, mert ha a gazda az őt tetteleg bántalmazó cselédet elbocsátja, vele szemben kártérítési jogát egyáltalában nem képes érvényesíteni és csak igen ritka esetben a cseléd

negyedévi járandóságának megfelelő összeg erejéig.

Az 52. §. módosított szövege következő:

A cselédkönyvbe a cseléd minősítésére vonatkozó adatok bejegyzése tilos. (57. §.) A cseléd kívánására a gazda a cselédnek minősítéséről külön bizonyítványt köteles kiadni. Az ily bizonyítvány bélyegmentes.

Indokolás az 52. §-hoz.

Javaslatunknak e szakaszánál az a jelentősége van, hogy a jó cseléd mindenestre ki fogja kérni a gazdától a minősítésére vonatkozó bizonyítványt, a rossz vagy hanyag cseléd pedig ilyen bizonyítványt nem fog felmutatni.

Az 54. §. módosított szövege a következő:

Az elbocsátó bizonyítvány kiadása után a szolgálatból való kilépésig a gazda köteles a cselédnek két munkaszüneti napra és ezeken felül a gazda által megjelölt két munkanapra szabadságot adni, hogy helyet kereshessen. (22., 57. §.)

Az 57. §. első bekezdésének módosított szövege következő:

Kihágást követ el s 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő — amennyiben eselekménye a jelen törvény vagy a már fennálló törvények szerint súlyosabb beszámítás alá nem esik — az a gazda (megbízott) s az a cseléd, aki ezen törvénynek bármely rendelkezése vagy tilalma ellen vét.

A második bekezdés elmarad.

Indokolás az 57. §-hoz.

Az első bekezdésben a kihágás büntetését 200 koronáról 100 koronára javasoljuk leszállítani; a második bekezdést pedig, amely visszaesés esetén 400 és 800 koronás pénzbüntetést állapít meg — kihagytuk. E tulságosan magas pénzbüntetés barbár intézkedésnek látszik, anélkül, hogy célszerű, szükséges és a cselédnek egyáltalában végrehajtható volna. Sem a gazdának, sem a hatóságnak nem lehet célja a cselédet olyan pénzbüntetéssel sújtani, mely messze túlhaladja anyagi képességeit s mely kivételes végrehajthatóság esetén a cselédet valóban nyomorulttá tenné. E törvényjavaslatnak annyi megkötő rendelkezése van, hogy a tilalom ellen különösebb rosszakarat nélkül is bármelyik fél könnyen vétethet s ilyenkor a netalán ellene irányuló zaklató szándék mégis súlyos következmények elé állíthatná. Miután pedig súlyosabb esetekben a kihágó felet amugy is kártérítési kötelezettség terheli, teljesen elegendő az, ha a kihágásokra általában alkalmazható pénzbüntetések a javasolt 100 korona kereteiben mozognak.

Az 58. §. *c*) pontja elmarad.

Indokolás az 58. §-hoz.

Kihagyandónak véljük a *c*) pontot, mely a szolgálatba nem lépő cselédet, vagy a cselédet el nem fogadó gazdát 30 napi elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel sújtaná. A 17. §. szerint ily esetben a cselédet előveztetés és az okozott kár megtérítésének kötelessége, a gazdát pedig a kár megtérítésén kívül a cseléd járandóságának kifizetése terheli. Teljesen elegendő, ha még ezenfelül az 57. §. alapján büntetnek. De hogy például a cselédet el nem fogadó gazda kártérítse a cselédet, fizesse ki az egész évi illetményét, noha az talán napok mulva más helyre áll, s ezen

felül a gazda még 600 korona büntetést fizessen és ráadásul 30 napra el is zárják: ez már mégis túlhajtott szigor, különösen arra való tekintettel, hogy a cseléd sérelme már teljesen orvosoltatott.

A 60. §. első bekezdésének módosított szövege következő:

Az ezen törvény 57. §-a alapján megállapított büntetés végrehajtását a hatóság a szerződés lejártáig vagy legfeljebb egy évig elhalaszthatja úgy, hogy amennyiben a büntetés végrehajtatik, ez időn belül megtörténjék; ha pedig az ítélet keltétől számított legfeljebb egy év alatt a gazdát, illetőleg a cselédet ezen törvénybe ütköző újabb kihágás miatt nem büntetik, a büntetés végrehajtását a hatóság indokolt esetben mellőzheti akkor, ha ez a közérdekkel nem ellenkezik.

A második bekezdésben „58. §. *c*) pontja szerint” és „58. §. *c*) pontja alapján” kihagyandó. „Ezen törvény 58. §. *c*) pontjába ütköző” helyett „ezen törvénybe ütköző” veendő.

Indokolás a 60. §-hoz.

E szakasz első bekezdésénél módosításunkkal azt akarjuk elérni, hogy amennyiben a cseléd büntetését elhalasztják, de később mégis végrehajtanak, mindenestre azon a szolgálati helyen büntessék meg, ahol a kihágást elkövette; mert ha a cselédet a szolgálati viszony megszüntekor büntetnék, a régi szolgálati viszony következményei az újabban kötött szolgálati viszonyt zavarhatnák meg. Leghelyesebbnek tartanók különben, ha a feltételes büntetésre vonatkozó intézkedés, mint olyan, mely ellen elvi szempontból méltán kifogást lehet emelni, — egyszerűen töröltnék. A második bekezdésből az 58. §-ra való hivatkozásokat kihagytuk, miután, mint már megindokoltuk, a szakasznak erre az esetre alkalmazott büntetése mindkét félre nézve tulságosan szigorúak.

A 61. §. első bekezdéséből kihagyandó a „23., 24., 28., 33.” pontokra való utalás.

Indokolás a 61. §-hoz.

Az első bekezdésből kihagyandónak javasoljuk a 23., 24., 28. és 33. §-ra való hivatkozásokat, mert zaklatásnak tennék ki a gazdát, ha a hatóság ellene hivatalból volna köteles az eljárást megindítani bárkinek abbéli feljelentésére, hogy a gazda cselédjének nem ad elég pihenőt (23. §.), nem ad elegendő eledelt (24. §.) vagy a gyógykezelés körül (28. §.) hanyagolja el kötelességeit. Ha a cseléd e részben sérelmet szenved, amugy is megilleti a feljelentés joga; de semmi esetre kívánunk jogot adni a szakszervezeti vezetőknek arra, hogy egyes kipécézett gazdákat minduntalan a hatóság elé állíthassanak. A 33. §-ra való hivatkozás pedig fölösleges, miután e szakaszból a rendbirságra vonatkozó intézkedést kihagyandónak javasoltuk.

A 65. §. kimarad.

Indokolás a 65. §-hoz.

E törvényszakasz alapján a kormányzat, e törvény végrehajtására illetékes elsőfoku hatóság hatáskörét a községi előjárásra ruházhatná. Ezt a szakaszt törölni javasoljuk, mert jöhet kormány, mely az átruházás jogával szándékosan túléli s amikor a gazdára nézve bővebb magyarázatra se szoruló veszedelmet jelentene az, ha legfontosabb érdekeivel községi bíraskodás alá kerülne.